NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
2007

24. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Bildirileri Kitabı

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları No:

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesine aittir.
Bütün hakları saklıdır.

Kitabın tümü ya da bölümü/bölümleri Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinin yazılı izni olmadan elektronik, optik, mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright 2021 by Nevsehir Hacı Bektas Veli University. All rights reserved.

No part of this book may be printed, Reproduced or distributed by any electronical, optical, mechanical or other means without the written permission of Nevsehir Hacı Bektas Veli University.

Kapak Düzeni: Enes KAVALÇALAN
Tasarım-Dizgi: Enes KAVALÇALAN
Kapak Resmi: Gülşehir Karşı Kilise, İsa'nın mezarını bekleyen Romalı askerler; arka plan Volcanic rocks, possibly at Göreme valley, Cappadocia. (LUCAS, Paul. Voyage du Sieur Paul Lucas, fait par ordre du roy dans la Grece, l'Asie Mineure, la Macedoine et l'Afrique, vol. I, Paris, Nicolas Simart, MDCCXII [=1712], sayfa 164).

Editör: Enes KAVALÇALAN
Yardımcı Editör: Ahmet ARI

ISBN:

Birinci Basım

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir, 2021

24. ULUSLARARASI ORTAÇAĞ ve TÜRK DÖNEMİ KAZILARI ve SANAT TARİHİ ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

7-9 Ekim 2020

Sempozyum Ana Başlıkları

Sanat Tarihi
Ortaçağ ve Sonrası Kazı Araştırmaları
Kültürel Miras ve Koruma
Arkeolojik Alan Yönetimi
Arkeometri
Restorasyon ve Müzecilik
Metodoloji ve Terminoloji

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Semih AKTEKİN (NEVÜ. Rektörü)
Doç. Dr. Ayşe BUDAK
Doç. Dr. Tolga B. UYAR
Dr. Öğr. Üy. Alper ALTIN
Dr. Öğr. Üy. Savaş MARAŞLI
Arş. Gör. Dr. Can ERPEK
Öğr. Gör. Dr. Ahmet ARI
Arş. Gör. Dr. Enes KAVALÇALAN

Bilim Kurulu:

Ahmet ÇAYCI	Gülgün KÖROĞLU	Osman ERAVŞAR
Ahmet Ali BAYHAN	Haldun ÖZKAN	Remzi DURAN
Ali BAŞ	Halit ÇAL	Rüstem BOZER
Ali Osman UYSAL	Hüseyin YURTTAŞ	Sacit PEKAK
Asnu BİLBAN YALÇIN	İnci KUYULU ERSOY	Scott REDFORD
Ayşe AYDIN	İsmail AYTAÇ	Sedat BAYRAKAL
Ayşe ÇAYLAK TÜRKER	Kadir PEKTAŞ	Sema DOĞAN
Bozkurt ERSOY	Kenan BİLİCİ	Yıldıray ÖZBEK
Candan ÜLKÜ	Mehmet ÖZKARCI	Zeliha DEMİREL GÖKALP
Engin AKYÜREK	Nermin ŞAMAN DOĞAN	Zeynep MERCANGÖZ
Fahriye BAYRAM	Nilay ÇORAĞAN	Sacit PEKAK

Onur Kurulu:

Ayşıl TÜKEL YAVUZ	Rüçhan ARIK
Ebru PARMAN	Selçuk MÜLAYİM
Filiz YENİŞEHİRLİOĞLU	Yaşar ÇORUHLU
Gönül CANTAY	
Gönül ÖNEY	
Rahmi Hüseyin ÜNAL	
Hakkı ÖNKAL	
M. Baha TANMAN	
Mustafa Servet AKPOLAT	
Oluş ARIK	
Ömür BAKIRER	

İÇİNDEKİLER

KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDEKİ OSMANLI DÖNEMİ CAMİ VE TÜRBELERİNDE ANA GİRİŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ / *Buket İlter ALPER*....**1**

KLASİK DÖNEM SONRASI OSMANLI MEDRESELERİNİN FARKLILAŞAN YÖNLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER: NEVŞEHİR DAMAT İBRAHİM PAŞA MEDRESESİ ÖRNEĞİ / *İlknur AKTUĞ KOLAY, Şükrü SÖNMEZER, Soner ŞAHİN*.....**24**

ANAMUR MAMURE HAMAMI'NDA GÖRÜLEN BOZULMALAR VE ARKEOMETRİK ANALİZLER / *Ali Akın AKYOL, Yusuf Kağan KADIOĞLU, Negin DERAKHSHAN HOUREH*.....**41**

GEÇ ANTİK ÇAĞ / ERKEN BİZANS DÖNEMİ SÜTUN BAŞLIKLARI ÜZERİNE BİR TİPOLOJİ DENEMESİ / *A. Oğuz ALP, M. Cihan UZUN*.....**60**

BİLYAR CUMA CAMİSİ / *Münteha ARABALI TATAR, Nuran KARA PİLEHVARİAN*.....**84**

ISPARTA MÜZESİ BİZANS TAŞ ESER KOLEKSİYONUNDAN İKİ SPOLİA: ARKHİTRAV İLE 'LENTO ÜSTÜ LENTO' / *Muhsine Eda ARMAĞAN*.....**97**

HARPUT HOCA HASAN HAMAMI KAZI ÇALIŞMASI / *Kadir ATICI, İsmail AYTAÇ*
.....**106**

HÜKÜMDARLARIN KİTABI ŞEHNAME VE TÜRKMEN DÖNEMİNDEKİ SAHİPLERİ / *Derya AYDIN* **119**

HARPUT İÇ KALE KAZILARINDA BULUNAN BİR GRUP METAL ESER ÜZERİNE DEĞERLENDİRME / *İsmail AYTAÇ*.....**131**

İLYAS BEY CAMİİ (MİLET) OSMANLI MEZAR TAŞLARI / *Refet Yalçın BALATA* **154**

KEYKUBADİYE SARAYI HAÇ FORMLU ÇİNİLERİ / *Ali BAŞ, Remzi DURAN, Şükrü DURSUN, Necla DURSUN* **162**

TARİHLENDİRME YÖNTEMLERİ KAPSAMINDA GEMİ TASVİRLERİ / *Mustafa Gürbüz BEYDİZ* **182**

OSMANLI TANZİMAT MODERNLEŞMESİ DÖNEMİ BATILI SEYYAHLARIN VE CUMHURİYET MODERNLEŞMESİ DÖNEMİ RESSAMLARININ RESİMLERİNDE KONU İŞLENİŞİ BAĞLAMINDA; TASAVVUF ESİNLERİ / *Mine BİCAN*.....**196**

KOZAN (SİS)' IN HIRİSTİYAN MİMARİSİ ÜZERİNE BİR ÖN DEĞERLENDİRME / *Hasan BUYRUK*.....**207**

"U" NARTEKSLİ KİLİSELER (TRAKYA, EGE, ADALAR) / *Yılmaz BÜKTEL*.....**228**

KUBADABAD SARAYI KAZISI 2018 VE 2019 YILI ÇALIŞMALARI / *Muharrem ÇEKEN, Alptekin YAVAŞ, Gökhan MERİÇ* **240**

AZİZ YUHANNA KİLİSESİ KAZISINDA BULUNMUŞ BEYLİKLER DÖNEMİNE AİT ÜNİK BİR ÇOKLU KANDİL / *Deniz DEMİR* **262**

ZİLE'DE HAMAM MİMARİSİNİN GELİŞİMİ / *Uğur DEMİRBAĞ*.....**271**

TURHASAN (TUR-HASAN) DEDE (ACIGÖL/NEVŞEHİR) TÜRBE VE ZAVİYESİ / *Bekir DENİZ*.....**285**

OSMANLI MEZAR TAŞLARINDA AĞAÇ TASVİRLERİ / *Selma GÜL* **299**

KOSOVA'DAKİ OSMANLI DUVAR RESİMLERİNDE KORUMA SORUNU / *Muzaffer KARAASLAN* **322**

MERSİN'DE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ (1923-1950) KÖY OKULLARI / *Özgehan KAVAS* **334**

LALE DEVRİ'NDE KADIN BANİLER TARAFINDAN İNŞA ETTİRİLEN ÇEŞMELER / *Fazilet KOÇYİĞİT* **356**

OSMANLI HAPİSHANE MİMARİSİNDE PLAN TİPLERİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME / *Emre KOLAY* **375**

TARİHİ EL YAPIMI KÂĞITLARIN ÜRETİM TEKNİĞİNE GÖRE TANIMLANMASI VE SINIFLANDIRILMASI / *Mehmet KONUKLAR* **391**

AYŞE MİNA ESEN KOLEKSİYONU'NDAN GEÇ ROMA-ERKEN BİZANS DÖNEMİ KANDİLLERİNDEN ÖRNEKLER / *Gülgün KÖROĞLU, Ozan HETTO* **405**

EDİRNE İLİ, KEŞAN İLÇESİ, MECİDİYE KÖYÜ, İTALYAN KOYUNDAKİ MAGARİSİ KALESİ / *İsmail Hakkı KURTULUŞ* **428**

BİR SAVAŞ ALANI YÜZEY ARAŞTIRMASI ISPARTA GELENDOST I / *İlker Mete MİMİROĞLU* **451**

HURUFAT DEFTERLERİNE GÖRE ERZİNCAN/TERCAN KAZASI'NDA YER ALAN VAKIF ESERLER (1696-1820) / *Funda NALDAN* **464**

ABRENK MANASTIRI HAÇKARLARI / *Demet OKUYUCU YILMAZ* **474**

SULTAN AHMED KÜLLİYESİ'NİN BİLİNMEYEN HAMAMLARI / *Aliye ÖTEN* **493**

SANATÇI İMGESİNDE BİR MEMLUK YAPISI: KAHİRE SULTAN HASAN KÜLLİYESİ / *Göksu Özden ÖNER* **508**

RENÉ BLOCK KOLEKSİYONU'NDA YER ALAN TÜRKİYELİ SANATÇILAR VE ESERLERİ / *Hatice ÖZDOĞAN TÜRKYILMAZ* **520**

RUM-ORTODOKS MİMARİSİNDE KÜTAHYA BAŞ MELEKLER KİLİSESİ / *Semra PALAZ YILDIRIM* **547**

KAYSERİ İLİ BAĞPINAR (ISBIDIN) KÖYÜNDEKİ GELENEKSEL KONUT MİMARİSİNDEN ÖRNEKLER / *Aslı SAĞIROĞLU ASLAN, Tuğba BAĞBAŞI* **567**

ARYKANDA-ARİF KALE'DEKİ (LYKIA) GEÇ ANTİK VE BİZANS SİKKELERİ / *Hacer SANCAKTAR* **585**

YALOVA/ALTINOVA ÇOBANKALE'DE YAPILAN ÇALIŞMALAR HAKKINDA İLK DEĞERLENDİRMELER / *Selçuk SEÇKİN* **602**

KONSTANTİNOPOLİS ARŞİVCİSİ: KHARTOPHYLAKS / *Pınar SERDAR DİNÇER* **619**

ORTAÇAĞDAN GÜNÜMÜZE ADANA İLİ VE İLÇELERİ KAPSAMINDA TESPİT EDİLEN "CEYHAN ÇEŞMELERİ" / *Halil SÖZLÜ* **630**

SİVAS YÖRESİNE AİT GELENEKSEL EL ÖRGÜSÜ YÜN ÇORAPLARI / *Ebru SUBAŞI* **645**

YAVUZ SULTAN SELİM'İN GRAVÜR PORTRELERİ / *Mert ŞAHİN*.....**657**

2019 YILI KALEHİSAR YÜZEY ARAŞTIRMASINDA ELDE EDİLEN YENİ BULGULAR / *Mustafa Kemal ŞAHİN*.....**669**

KAYSERİ KARATAY KÖYÜ MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI / *Şerife TALİ*.....**700**

"*KALE*"DEN "*YILDIZ KALE*"YE: ASKERÎ DEVRİM KURAMI BAĞLAMINDA SAKIZ KALESİ / *Ceren Tuğçe VAROL KOYUNCU* **724**

SANAT TARİHİ DİSİPLİNİ PERSPEKTİFİNDEN SUALTI ARKEOLOJİSİ ÇALIŞMALARI / *Sibel YARAR*.....**739**

İSLAM TASVİR SANATINDA HZ. MERYEM VE HZ. İSA / *Fatma YAŞAR*.....**746**

MARDİN BEDESTENİ'NİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ VE ANADOLU TİCARET MİMARİSİNDEKİ YERİ / *Evindar YEŞİLBAŞ* **760**

MERSİN'DE BİR ORTAÇAĞ YAPISI: BAŞNALAR KALESİ / *Lale YILMAZ*.....**775**

ARYKANDA-ARİF KALE'DEKİ (LYKIA) GEÇ ANTİK VE BİZANS SİKKELERİ

Hacer SANCAKTAR*

Özet

Arif Kale yerleşimi, Arykanda antik kentinin yaklaşık 1,5 km uzağında ve Finike-Elmalı karayolunun güneyinde yer almaktadır. Yaklaşık 22 dönüm büyüklüğündeki etrafı surlarla çevrili bu yerleşimde, ayakta izlenebilen kalıntıların tümü Bizans Dönemi'nde inşa edilmiştir. Literatürde ilk kez Harrison ve Lawson'un kısa bir makalesi ile tanıtılan söz konusu yerleşim içerisindeki ilk bilimsel kazılar, 2012 yılında başlatılmış olup halen devam ettirilmektedir. Söz konusu kazılarda hepsi bronz olan toplam elli sekiz adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkeler içerisinde kondisyonu iyi durumda olanlar MS 4.-8. yüzyıl aralığına tarihlendirilmektedir. Bu çalışmada yapılan kazılarda ele geçen sikkeler, kazısı sonuçlanmış yapılar dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

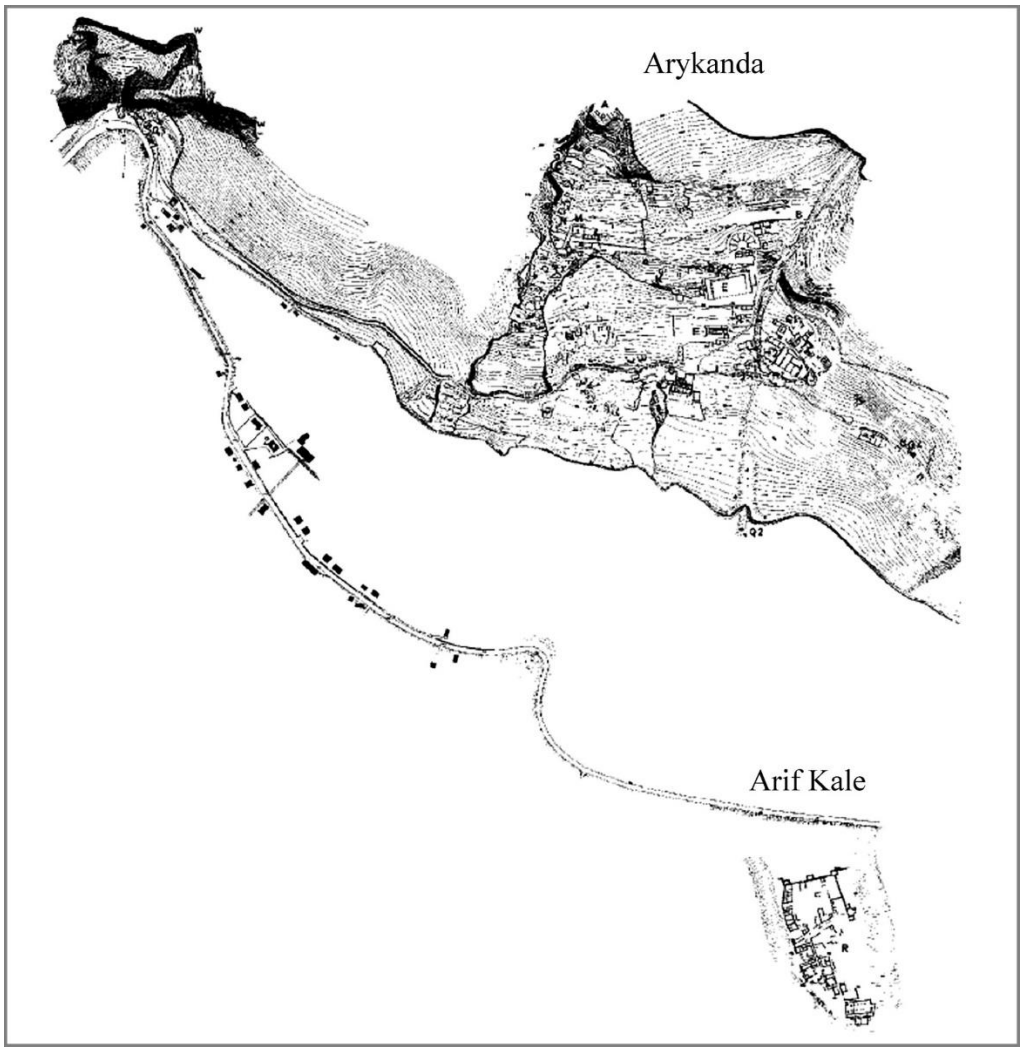
LATE ANTIQUE AND BYZANTINE COINS IN ARYKANDA-ARİF KALE (LYCIA)

Abstract

Arif Kale is located approximately 1,5 km from Arykanda ancient city and south of the Finike-Elmalı main road. Arif Kale, which is surrounded by walls in three directions, is approximately 22 decares in size and all the remains are dated back to early Byzantine Period. The settlement is introduced in the literature for the first time by Harrison and Lawson in a short article, and the excavations, which started in 2012, continue. During these excavations, a total of fifty-eight bronze coins has been found. Among these coins, the ones in good condition are dated to the 4-8th century AD. In this study, the coins found during the excavations are discussed by considering the buildings which were recovered.

* Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 66100 Kampus Yozgat. E-mail: hacer.sancaktar@bozok.edu.tr; ORCID NO: 0000-0003-3268-7890 (Söz konusu malzemenin çalışılması konusunda izinleri ve destekleri nedeniyle, Arykanda Kazıları başkanı Sayın Doç. Dr. V. Macit Tekinalp'e teşekkürlerimi sunarım.)

Lykia Bölgesi'nin doğusunda yer alan Arykanda, Finike ve Elmalı arasındaki yol üzerinde Arif Köyü'nün kuzeyinde yer almaktadır (Çizim 1). C. Fellows, 1838 yılında Lykia Bölgesi'ne yaptığı ikinci seyahatinde Arif Köyü yakınındaki kalıntıların Arykanda'ya ait olduğunu saptamıştır (1841: 219). 1971 yılında Prof. Dr. C. Bayburtluoğlu tarafından başlatılan ve 2010 yılına kadar kesintisiz yürütülen kentteki bilimsel kazılar (Bayburtluoğlu, 2003), 2011 yılından itibaren de Doç. Dr. M. Tekinalp başkanlığında devam etmektedir.

Çizim 1: Arykanda ve Arif Kale Topografik Plan (Knoblauch - Witschel 1993).

Arif Kale yerleşimi, Arykanda antik kentinin yaklaşık 1,5 km güneydoğusunda, modern Finike-Elmalı karayolunun güneyinde yer almaktadır. Yaklaşık 22 dönüm büyüklüğünde, etrafı surlarla çevrili yerleşimde, ayakta izlenebilen kalıntılar Erken Bizans Dönemi'nde inşa edilmiştir. Literatürde ilk kez Harrison ve Lawson tarafından tanıtılan yerleşimdeki (1979: 13-18; Harrison, 2001, 38-47) ilk bilimsel kazılar, 2012 yılında başlatılmış olup halen devam ettirilmektedir.

Arif Kale, Geç Antik Dönem'de Anadolu'da *insulae* halinde planlanarak inşa edilmiş az sayıdaki yerleşmelerinden biridir (Çizim 2). Bu çalışmanın konusunu oluşturan Geç Antik ve Bizans sikkeleri, Arif Kale'de 2012 yılında başlayan kazılarda ele geçmiştir. Batı Hamamı, *Decumanus Maximus* ve *Cardo Maximus*'da yapılan çalışmalarda tümü bronz olan toplam elli sekiz adet sikke ele geçmiştir[1]. Bu sikkelerden elli dördü, kazısına 2015 yılında başlanan ve

[1] Arif Kale'de yapılan kazılar için bk. Tekinalp vd., 2018: 17-22; Tekinalp vd., 2019: 91-97.

2018 yılında tamamlanan Batı Hamam'da bulunmuştur[2]. Üç yapı evresi saptanan Batı Hamamı, *vestibul*, *apodyterium*, *frigidarium*, *tepidarium*, *caldarium* ve *praefurnium* bölümlerinden oluşmaktadır[3]. Hamamın tek bir beşik tonozla örtülü *caldarium* ve *tepidarium* bölümlerinde terrakota çivilerin kullanıldığı ısıtma sistem tercih edilmiştir.

Çizim 2: Arif Kale Yerleşim Planı (Kazı Arşivi).

Yerleşime, Finike-Elmalı karayolunun güneyindeki kuzey-güney doğrultulu inşa edilen sur duvarı takip edilerek ulaşılan doğu ve batı taraflarındaki iki kapı ile giriş sağlanmaktadır. Doğu-batı yönündeki iki kapıyı birbirine bağlayan 94,40 metre uzunluğundaki *Decumanus*

[2] Benzer durum Arykanda'daki Geç Antik Çağ Hamamlarında da görülmektedir (Sancaktar, 2016: 13-38; Sancaktar, 2018: 361-369).
[3] Batı Hamamı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp vd., 2019: 91-94.

Maximus'un batıdan 32 metrelik bölümünde kazılar yapılmıştır (Tekinalp vd., 2019: 95-97). *Decumanus Maximus*'da üç ve *Cardo Maximus*'da bir olmak üzere toplam dört sikke ele geçmiştir. *Decumanus Maximus*'un doğusunda yapılan sondaj çalışmasında ele geçen bir sikke, caddenin kullanım kotunun altından gelmiştir. Bu sikke 337-340 arasına tarihlenen bir darptır (Kat. No. 1). *Decumanus Maximus*'da ele geçen diğer iki sikkeden biri 4. yüzyıl sonu 5. yüzyıl başına tarihlendirilirken diğeri ise okunamamaktadır (Kat. No. 14, 40). *Cardo Maximus*'da ele geçen sikke de 474-491 yılları arasına tarihlenen bir darptır (Kat. No. 13).

DEĞERLENDİRME

Arif Kale'de 2012-2020 yılları arasında ele geçen en erken tarihli sikke, 337-340 yılları arasına ve en geç tarihli sikke ise 751-775 yılları arasına tarihlenen darplardır. Ele geçen elli sekiz sikkeden otuz (%51,72) adeti okunabilir, yirmi sekiz (%48,28) adeti ise düşük kondisyonlarından dolayı okunamaz durumdadır[4].

Arif Kale yerleşiminde ele geçen sikkeler içerisinde on dört adet Geç Antik Çağ'a tarihlenebilen sikke bulunmaktadır. Bunlardan en erken tarihli olan I. Constantinus'un ölümünden sonra 337-340 yılları arasında Divus ünvanı ile basılan sikkedir (Kat. No. 1). 348-361 yılları arasında II. Constantius'un (337-361) imparatorluğu döneminde basılan 'yere düşen atlı' tasvirli bu tipten, ele geçen sikkeler içerisinde dört adet mevcuttur (Kat. No. 2-5). Constantin Hanedanlığı döneminde basılan sikkelerden sonra Arcadius (395-408) iki, Honorius (395-423) bir, II. Theodosius (408-450) iki, Marcianus (450-457) bir ve Zeno (476-491) adına basılan iki adet olmak üzere toplam sekiz adet sikke tespit edilmiştir (Grafik 1; Kat. No. 6-13). Ayrıca ön yüzü okunmadığı için imparatoru teşhis edilemeyen fakat 4. yüzyıl sonu 5. yüzyıl başına tarihlenen arka yüzünde 'Victoria' tasvirli bir sikke bulunmaktadır. Geç Roma sikkelerinin darphanelere göre dağılımında yalnızca Constantinopolis'te basılan bir sikkenin darphanesi okunabilmektedir. Diğer sikkelerin ise darphanesi okunamamaktadır. Darphanesi okunamayan sikkelerde, arka yüzünde tasvir edilen bazı tiplerden hangi darphane veya darphanelerde basıldığı anlaşılabilmektedir. Çünkü bu dönemde bazı tipleri belirli darphane veya darphaneler kullanmaktadır. Örneğin Katalog No. 11'deki İmparator Marcianus Monogramı tip 5'i yalnızca Constantinopolis ve Nicomedia darphaneleri kullanırken Zeno'nun monogram tip 1'ini de Thessalonica ve Nicomedia darphaneleri kullanmıştır (RIC X: 282, 310). Bu nedenle arka yüzü okunabilen bazı tipler, belirli darphanelere atfedilebilmektedir. Sikkelerin birimlere göre dağılımına baktığımızda ise; *follis* bir adet, Æ3 birimi beş adet ile temsil edilirken en yoğun grubu yedi adet ile Æ4 biriminde basılan sikkeler oluşturmaktadır. 5. yüzyılın ilk on yılından sonrasına tarihlenen Æ4 birimli sikkeler Æ3'e oranla daha az *recovered* olmuştur. Bu dönemde çapı yaklaşık 17-21 mm'lik Æ3 darbı kesintiye uğrayarak yerine çapı 17 mm'nin altında olan Æ4 birimli sikkeler darp edilir hale gelmiştir (RIC X).

Arif Kale'de ele geçen Bizans sikkelerinin imparatorlara göre dağılımı; Anastasius bir, I. Iustinianus altı, II. Iustinus iki, Mauricius Tiberius iki, Phocas iki ve V. Constantinus bir adet sikke ile temsil edilirken iki sikkenin ise ön yüzünün düşük kondüsyonlu olması nedeniyle imparatoru teşhis edilememiştir (Grafik 3; Kat. No. 15-30). İmparatoru teşhis edilemeyen *pentanummia* birimindeki bu iki sikke, birimine dayanarak 5. yüzyıl sonu ile 7. yüzyıl arasına tarihlendirilebilmektedir. Arif Kale'de ele geçen Bizans Dönemi'ne tarihlenen on altı sikkenin darphanelere göre dağılımında, darphanesi teşhis edilebilen on üç sikkenin Constantinopolis darbı olduğu tespit edilmiştir. Üç sikkenin ise darphanesi okunamamaktadır. Bu sikkelerin

[4] Özellikle Geç Antik Çağ sikkeleri, düşük maden kalitesine sahip oldukları için toprak altında kaldıkları süre içerisinde daha çabuk bozulmaya uğramaktadır. Diğer yandan bu sikkelerin büyük çoğunluğunun bir hamamda ele geçmiş olması da bu sikkelerin kondisyonlarını etkilemiştir.

birimlere göre dağılımında *follis/40 nummi* (5), *yarım follis/20 nummi* (4), *pentanummia* (2) ve nummus (5) birimleri bulunmaktadır. Sikkelerin birimlere göre dağılımında ise I. Iustinianus döneminde basılan küçük birimli sikkelerin yoğunluğu dikkat çekicidir.

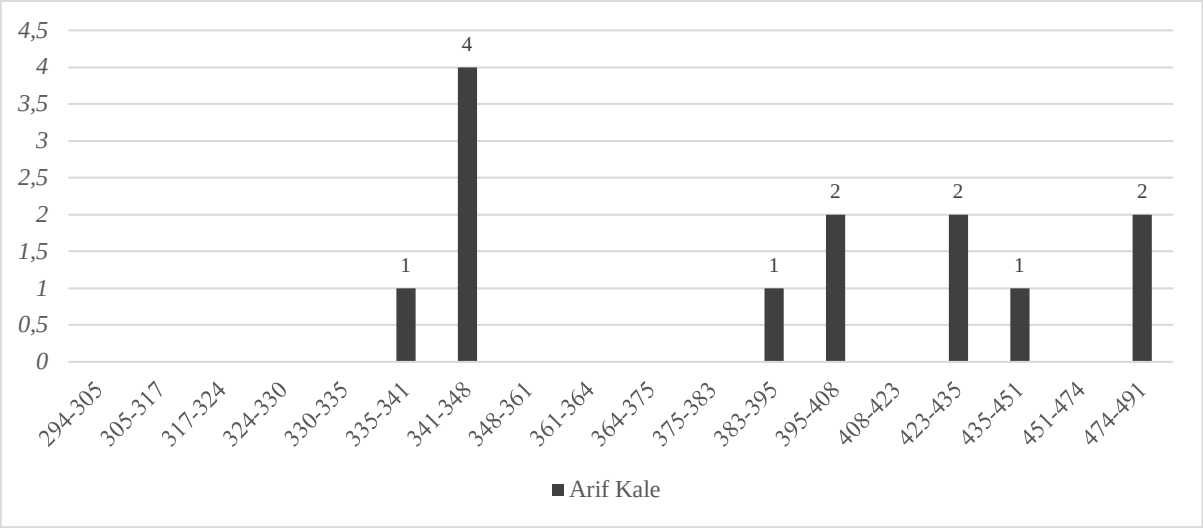
Geç Antik Çağ ve Bizans sikkelerinden sonra ön ve arka yüzü düşük kondisyonları nedeniyle teşhis edilemeyen yirmi sekiz adet sikke bulunmaktadır. Fakat bu sikkelerin ağırlık, çap ve maden kalitelerine baktığımız zaman MÖ 2-1. yüzyıla tarihlenebilecek iki adet sikke dikkati çekmektedir. Ön ve arka yüzleri teşhis edilememesi kesin tarihlendirme yapmayı zorlaştırsa da bu iki sikke için MÖ 2-1. yüzyıl tarihi önerilebilir (Kat. No. 31-32). 0,99- 0,13 gram ve 10- 08 milimetrelik çap aralığına sahip yirmi üç sikke için de maden kaliteleri ve kondisyonları dikkate alındığında özellikle 5. yüzyılda kullanılan Æ4 birimi ile 6. yüzyılda kullanılan *nummus* biriminde basılan sikkeler olduğu anlaşılmaktadır (Kat. No. 36-58).

Arif Kale ele geçen Geç Antik Çağ sikkeleri içerisinde üç adet delikli sikke bulunmaktadır (Kat. No. 3, 57-58). Sonradan delinmiş olan bu sikkelerin üzerlerindeki tasvirler kondisyonları nedeniyle okunamamaktadır. Üç sikkenin de üzerinde birer delik bulunmaktadır. Olasılıkla ödeme aracı özelliği kaybedilen bu sikkeler delinerek *amulet*e veya *talisman*a dönüştürülmüştür[5]. Tedavülden kaldırılan sikkelerin hem metal olmaları hem de üzerlerindeki ikonografyanın koruyucu özelliği veya şans getireceği inancı ile delinerek kolye ucu ve küpe olarak kullanılmış oldukları kazılarda ele geçen buluntulardan anlaşılmaktadır[6].

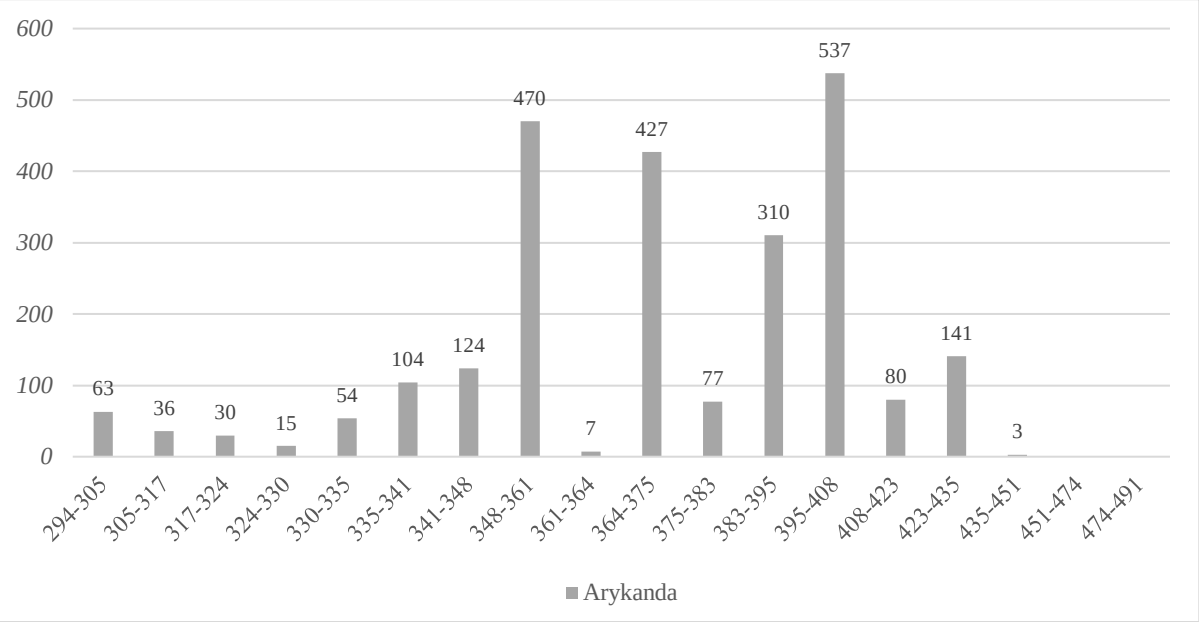
Arif Kale'de tespit edilen sikkeler içerisinde MÖ 2-1. yüzyıla ve 4. ve 5. yüzyıla tarihlenen sikkeler üzerinden şimdilik yerleşimin tarihsel sürecine dair kesin bir şey söylemek güçtür. Fakat hem sikkeler hem de 2018 yılında *Decumanus Maximus*'da ele geçen ve 3. yüzyıla tarihlendirilen kireçtaşı heykelcik[7] ve bazı yazıtlar, Geç Antik Çağ'da planlı bir kent olarak kurulan Arif Kale'nin Geç Hellenistik veya Roma İmparatorluk dönemine kadar inen küçük bir yerleşim olarak var olabileceğini düşündürmektedir.

Klasik Arykanda'da ele geçen Geç Antik Çağ sikkelerine baktığımızda 450 yılında dikkate değer bir düşüş görülmektedir (Grafik 2). Bunun nedeni, Arykanda yerleşiminde 425-450 yılları arasında belki de 435 yılı civarında kentte çıkan büyük yangın ile ilişkili olmalıdır. Büyük yangının ardından "klasik Arykanda"da yerleşim çok daha küçük ölçekli ve parçalı olarak devam ederken "kent" yeni planlanan Arif Kale'ye taşınmış olmalıdır. Arif Kale'de 2012 yılından itibaren yapılan kazılarda ele geçen sikkeler bu durumu desteklemektedir. C. Roueché da Lykia vadilerinden birinde eski bir yerleşim yeri olan Arykanda'nın 6. yüzyıla kadar iyi durumda kaldığını, ancak 5. yüzyılda Arif Kale'nin kurulduğunu ve 6. yüzyılın sonuna kadar Arykanda'nın Arif Kale ile bir süre bir arada var olduğunu belirtmektedir (2008: 584)[8]. Kazılarla elde edilen arkeolojik ve numismatik veriler Arykanda ve Arif Kale'nin Geç Antik Çağ'dan itibaren eşzamanlı olarak 12. yüzyıla kadar bir arada var olduğunu göstermektedir.

[5] Sikkelerin *amulet* ve *talisman* olarak kullanımı için bkz. Lenger, 2018: 317-326; Lenger, 2019: 401-402.
[6] Arykanda kentinde ele geçen sikkeler içerisinde de delikli sikkeler bulunmaktadır.
[7] G. Işın ve H. Sancaktar tarafından çalışılan söz konusu heykelcik, "Arykanda-Arif Kale'den Hayvanlar Eşliğinde Tanrıça Heykelciği" başlığı ile yayın aşamasındadır.
[8] Ayrıca Roueché, Lykia'da, kıyının hemen arkasındaki tepelerde birkaç köy yerleşmesinin önemli bir gelişme gösterdiğini ve bu yerleşimlerden bazılarının 5. ve 6. yüzyılda oldukça etkileyici kagir binalarını inşa ettiklerini belirtmektedir (2008: 584).

Grafik 1: Arif Kale'de ele geçen Geç Roma sikkelerinin dönemlere göre adet olarak dağılımı.

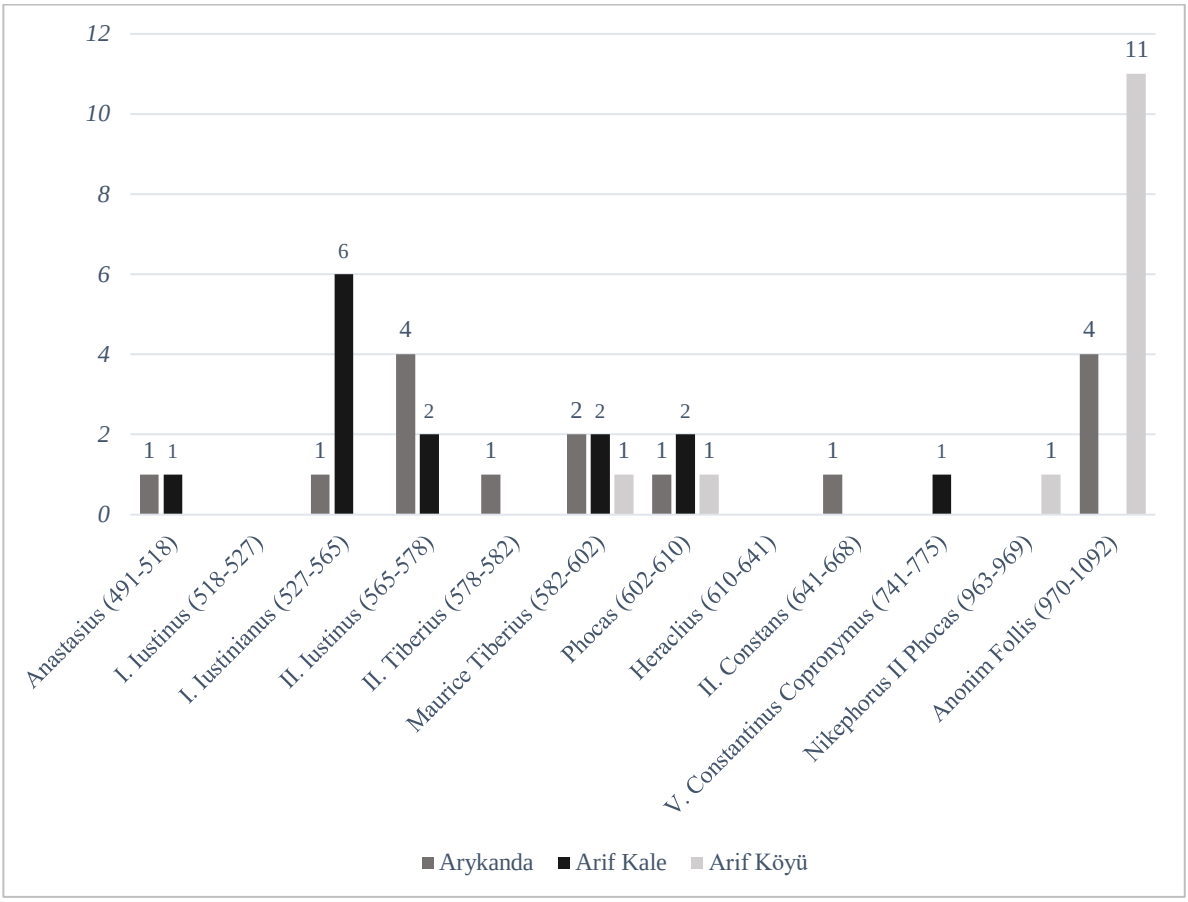

Grafik 2: Arykanda'da ele geçen Geç Roma sikkelerinin dönemlere göre adet olarak dağılımı.

M. Harrison, kıyı şehirlerinden yakın iç kısımdaki yerleşim yerlerine bir geri çekilme olduğunu ifade etmektedir (1977: 10-15)[9]. 529 yılında gerçekleşen deprem[10], 532 yılında Başkent'te gerçekleşen Nika Ayaklanması ve 542'de başlayan büyük veba salgını[11], kıyı kentlerinde toplumsal huzursuzluğun arttığını dolayısıyla da sistemin zarar gördüğü ve bu nedenle kıyı kentlerindeki nüfusun iç kesimlere çekildiği bilinmektedir. Fakat her ne kadar Lykia Bölgesi kentleri 6. yüzyılın ortalarında toplumsal ve ekonomik olarak zor bir dönem geçirse de Arif Kale'de ele geçen sikkeler içerisinde I. Iustinianus dönemine tarihlenenler (altı adet) en yoğun grubu oluşturması açısından önemlidir. Ayrıca 8. yüzyılda V. Constantinus (741-775) Dönemi'nde darp edilen bir sikke ele geçmiştir. 751-769 yılları arasına tarihlenen ve *follis* biriminde basılan bu sikke, yerleşimde ele geçen sikkeler içerisinde en geç tarihli olması nedeniyle de önemlidir. Söz konusu dönem, İslam dünyasında halifeliğin Emeviler'den Abbasiler'e geçtiği tarih aralığına aittir. Dolayısıyla da bu dönemde Akdeniz'de ve Lykia

[9] Ayrıca Bizans Dönemi'nde Lykia Bölgesi kıyıları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Foss, 1994, 1-52; Foss, 1996.
[10] Malalas, 1986: 18.4, 448; Duggan, 2004: 131-132.
[11] Sevcenko ve Sevcenko, 1984: 52-53; Foss, 1996, 307.

Bölgesi üzerindeki askeri baskının azaldığı ve buna bağlı olarak da ekonomide bir canlanma olduğuna işaret ettiği düşünülebilir.

7. yüzyıldan itibaren oluşturulmaya başlanan piskoposluk listelerinde Arykanda kentinin adına rastlanmaktadır (Hild, 2004: 1-2)[12]. Hatta Arykanda piskoposluklarının listelerde ön sıralarda yer alması, Arykanda'nın bu dönemde doğu Lykia'daki gücünü göstermesi açısından önemlidir (Hild, 2004: 1-18; Hellenkemper ve Hild, 2004).

Grafik 3: Arykanda ve Arif Kale'de ele geçen Bizans sikkelerinin dönemlere göre adet olarak dağılımı.

Sonuç olarak Arif Kale'de 2012 yılından günümüze kadar yapılan kazılarda ele geçen sikkeler içerisinde Geç Antik Çağ'a tarihlenen on dört ve Bizans dönemine tarihlenen on altı sikke ele geçmiştir. Bu sikkeler içerisinde en erken tarihli sikke 4. yüzyıl, en geç tarihli sikke ise 8. yüzyıldır. Gerek klasik Arykanda'da gerekse Arif Kale'de ele geçen Geç Antik Çağ ve Bizans sikkeleri, her iki yerleşimin eş zamanlı olarak birlikte var olduğunu göstermektedir (Grafik 1-3). Klasik Arykanda ve Arif Kale arasındaki "süreklilik" nedeniyle Lykia Bölgesi'ndeki diğer yerleşimlerle karşılaştırma yapılmamıştır[13]. Klasik Arykanda'da Geç Antik Çağ'a ait önemli bir yerleşim olduğu hem mimari hem de diğer arkeolojik buluntulardan anlaşılmaktadır. Ancak eş zamanlı olarak Arif Kale'nin de bu dönemde iskân görmeye başladığına dair ciddi şüpheler bulunmaktadır. Dolayısıyla da klasik Arykanda yerleşiminde 425-450 yılları arasında, belki de 435 yılı civarındaki büyük bir yangın ile sona ermesinin ardından halk zaten olasılıkla da alt

[12] Bir piskoposluk olarak kilise kayıtlarında kent Arykandos, Orykanda ve Orykandos olarak bilinmektedir (Hild, 2004: 14; Hellenkemper ve Hild, 2004: 458-459, dn. 17; Tekinalp, 2006: 790, dn. 5). Kent, 787 yılındaki II. Nikaia Ekümenik Konsili'nde diakon Petros, 879'daki Konstantinopolis Konsili'nde ise Theodoros tarafından temsil edilmiştir (Hild, 2004: Har. 17; Hellenkemper ve Hild, 2004, II, 804; III Res. 319).

[13] Z. Demirel- Gökalp tarafından Olympos, Arykanda, Patara, Derağzı ve Kaunos sikkeleri karşılaştırılmıştır *bakınız*: 2016: 327-328, Fig. 5-6.

yapısı hazırlanmış ve kısmen iskân edilmeye başlayan Arif Kale'ye taşınmış olmalıdır. Bu nedenle de aynı ad ile devam eden iki yerleşim arasındaki ekonomik ilişkiyi de sikkelerden takip etmek mümkündür.

Bölgede Bizans sikkeleri ele geçen kentler: Limyra[14], Dereağzı[15], Olympos[16], Andriake[17], Patara[18] ve Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'dir[19]. Bu kentlerde bulunan sikkelerdeki yoğunluk 7. ve 11. yüzyıldır. Diğer yandan klasik Arykanda kentinde ele geçen Bizans sikkelerinde de benzer bir durum söz konusudur. Arif Kale'de ise durum farklılık göstermekte olup henüz 9. yüzyıldan sonrasına tarihlenen bir sikkeye rastlanmamıştır. Fakat yerleşimde 8. yüzyıla tarihlenen bir sikkenin bulunması önemlidir. Bu sikke Lykia Bölgesi'nde şimdilik bilinen tekil bir örnektir.

Klasik Arykanda kentindeki Nekropolis Kilisesi'nde dört ve modern Arif Köyü'nde caminin çevresinde yüzeyden on bir olmak üzere 11. yüzyıla tarihlenen toplam on beş adet *anonim follis*lerden tespit edilmiştir[20]. Bu sikkeler Arif Kale ve Arykanda teritoryumunda yaşamın ana yol üzerinde küçük yerleşim alanları halinde devam ettiğini göstermektedir. Arif Kale'de 8. yüzyıl sonrasına dair bir veri henüz bulunmasa da Kilise kayıtlarından 12. yüzyıla kadar varlığını öğrendiğimiz "kent"in merkezi burada olmalıdır.

Türklerin 1158/1160 yılında Elmalı'nın kuzeyindeki Phileta/Philita Kalesi'ni ele geçirmesiyle birlikte Lykia Bölgesi Türklerin kontrolü altına girmeye başlamıştır[21]. Arif Kale coğrafi konumu nedeniyle Lykia Bölgesi'nde 12. yüzyıl sonundan itibaren etkinlikleri gittikçe artan Türkmenlerin neden olduğu olumsuz koşullardan etkilenen ilk kentlerden birisi olmalıdır[22].

[14] Limyra'da ele geçen Bizans sikkelerinin kataloğu yayınlanmamıştır. Ancak kentte toplam 116 adet Bizans sikkesi tespit edilmiştir (Bulgurlu, 2007: 123). Kentteki sikkeler üzerine yapılan genel değerlendirme için bk. Gorecki, 1999, 134-135.

[15] Dereağzı'nda 15 adet Bizans sikkesi tespit edilmiştir (Gregory, 1983: 194-195; Gregory, 1993: 149-152).

[16] Olympos kentinde 2009-2012 yılları arasında yapılan kazılarda 35 adet Bizans sikkesi tespit edilmiştir (Demirel-Gökalp, 2016: 323-337).

[17] Andriake kentinde 2009-2012 yılları arasında yapılan kazılarda 15 adet Bizans sikkesi ele geçmiştir (Bulut ve Şengül, 2014: 79-110).

[18] Patara kentinde 1989-2001 yılları arasında yapılan kazılarda 8 adet Bizans sikkesi tespit edilmiştir (Özüdoğru, 2002).

[19] Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde yapılan kazılarda ele geçen sikkeler için bkz. Bulgurlu, 2007, 121-128.

[20] Tek 2002: 401, Kat. No. 2117-2131. *Anonim follis*ler, ilk kez Ioannes I Tzimiskes (969-976) döneminde başlayarak Aleksios I Komnenos'un 1092'deki ekonomik reformuna kadar aralıksız olarak basılmışlardır.

[21] Flemming, 1964; Armağan, 1998: 1-35; 2008: 71- 135; Küçükaşcı, 2006: 375-383.

[22] Çelgin ve Çelgin 2000: 434-441; Demirkent, 2001: 198; Tekinalp, 2001: 513-514; İplikçioğlu, 2002: 132.

KATALOG

Geç Roma

I. Constantinus (306-337)

Follis, 337-40 (Posthumus Darp)

Ö/ [DV CONSTANTI-NVS PT AVG]. İmparatorun togatuslu başı sağa dönük.

A/ [VN-MR]. Togatuslu imparator, quadriga içinde sağa doğru ilerlemekte; yukarıda tanrının eli ona uzanmakta.

LRBC I, Tip VN - MR.

1* Æ 1,32gr 15,8mm 12 Buluntu Yeri: DHK3 Kot: 559,71 X: 4,32 Y: 4,25 Kazı Env. No: Ary 2014-101

II. Constantius (337–361)

Darphanesi Okunmuyor

Æ3, 348-361

Ö/ [DN CONTANTI-VS PF AVG]. İmparatorun inci diademli, drapeli büstü, sağa dönük.

A/ [FEL TEMP REPARATIO]. Virtus sola dönük, sol koluna takılı kalkan ile, yere düşmüş atlıya mızrağını saplamakta; süvari atından düşerken kolları ile atının boynuna tutunmakta; sağda yerde kalkan.

LRBC II, Düşen Atlı Tipi FH4.

2* Æ 1,30gr 16,7 mm. 6 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 560,25 X: 5,00 Y: 2,25 Sr 3069 Kazı Env. No: Ary 2017-3070

II. Constantius (337–361) - Constantius Gallus (351–354)

Darphanesi Okunmuyor

Æ3, 348-361

Ö/ İmparatorun inci diademli, drapeli büstü, sağa dönük.

A/ [FEL TEMP REPARATIO]. Virtus sola dönük, sol koluna takılı kalkan ile, yere düşmüş atlıya mızrağını saplamakta; süvari atından düşerken kolları ile atının boynuna tutunmakta; sağda yerde kalkan.

LRBC II, Düşen Atlı Tipi FH4.

3 Æ 3,09gr 21,1 mm 6 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 559,77 X: 3,05 Y: 4,15 Sr 3105 Kazı Env. No: Ary 2017-3111

4 Æ 0,95gr 14,3 mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 560,15 Sr 3079 Kazı Env. No: Ary 2017-3080

5 Æ 0,73gr 12,8 mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 560,20 X: 1,20 Y: 5,80 Sr 3100 Kazı Env. No: Ary 2017-3104

Arcadius (395-408)

Constantinopolis Darphanesi

Æ4, 388-392

Ö/ DN ARCADIVS PF AVG. İmparatorun inci diademli, drapeli büstü, sağa dönük.

A/ SALVS REI-PVBLICAE. Victoria sola doğru ilerlemekte, omzunda trophy taşımakta ve sola doğru esir sürüklemekte; solda ₱; kesimde CON[ ].

RIC IX, 234, No. 86c; LRBC II, Salus Rei Publicae Tip 2.

6* Æ 1,13gr 12,5mm 6 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 560,15 X: 2,04 Y: 3,52 Sr 3079 Kazı Env. No: Ary 2017-3081

Ö/ DN ARCADIVS PF AVG. İmparatorun inci diademli büstü, sağa dönük.

A/ Okunmuyor.

7 Æ 0,66gr 08,9mm 6 Buluntu Yeri: BHM-1 Kot: 560,70 X: 1,70 Y: 2,10 Sr 3510 Kazı Env. No: Ary 2017-3511

Honorius (395-423)

Darphanesi Okunmuyor

Æ3, 395-401

Ö/ DN HONORIVS PF AVG. İmparatorun inci diademli, drapeli büstü, sağa dönük.

A/ VIRTVS EXERCITI. Solda imparator ayakta, başı sağa dönük, sağ elinde mızrak tutmakta ve sol eli kalkanı üzerinde; sağda Victoria ayakta, sol elinde defne dalı tutmakta ve sağ elindeki çelenk ile imparatoru taçlandırmakta.

RIC X, 246, No. 57, 59, 61, 63, 65.

8 Æ 0,88gr 11,1mm 6 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 560,26 X: 4,50 Y: 2,20 Sr 3069 Kazı Env. No: Ary 2017-3076

Theodosius II (408-450)

Darphanesi Okunmuyor

Æ4, 425-435

Ö/ İmparatorun inci diademli, drapeli büstü, sağa dönük.

A/ Çelenk içinde haç.

RIC X, 275, No. 440-5, 447-49, 451, 453-5.

9* Æ 1,29gr 11,0mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 559,55 X: 4.80 Y: 0.70 Sr 3115 Kazı Env. No: Ary 2017-3127

10* Æ 0,55gr 11,2mm 6 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 560,15 X: 2,00 Y: 5,20 Sr 3079 Kazı Env. No: Ary 2017-3087

Marcianus (450-457)

Æ4, 450-7

Ö/ İmparatorun inci diademli, drapeli büstü, sağa dönük.

A/ Çelenk için Marcianus'un monogramı.

RIC X, 282, Monogram tip 5, No. 541-2, 547-8.

11* Æ 0,68gr 12,0mm 6 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 560,15 X: 3,45 Y: 2,80 Sr 3094 Kazı Env. No: Ary 2017-3097

Zeno (474-491)

Æ4

Ö/ İmparatorun inci diademli ve drapeli büstü, sağa dönük.

A/ Çelenk içinde Zeno'nun Monogramı.

RIC 10, 314, Monogram 1, No. 958, 964, .

12* Æ 0,80gr 09,4mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 559,93 X: 2,40 Y: 0,50 Kazı Env. No: Ary 2016-3017

13 Æ 0,68gr 08,6mm 12 Buluntu Yeri: CMS-1 Kot: 559,75 X: 9,34 Y: 8,25 Kazı Env. No: Ary 2016-4004

İmparatoru Okunmayanlar

Æ4

Ö/ Okunmuyor.

A/ Victoria sola d., omzunda trophy taşımakta ve sağ elinde çelenk tutmakta.

14 Æ 0,99gr 11,5mm 12 Buluntu Yeri: DHK1 Kot: 58,76 X: 2,56 Y: 2,44 Kazı Env. No: Ary 2014-10

Bizans

Anastasius (491-518)

Constantinopolis Darphanesi

Nummus, 491-498

Ö/ Anastasius'un inci diademli ve drapeli büstü, sağa dönük.

A/ Anastasius'un monogramı, ꝟ.

DOC I, 11-12, No. 15.1-8.

15* Æ 0,56gr 08,9mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 559,55 X: 4,80 Y: 0,70 Sr 3115 Kazı Env. No: Ary 2017-3123

Iustinianus (518-565)

Constantinopolis Darphanesi

Nummus, 527-538

Ö/ Iustinianus'un inci diademli, drapeli ve zırhlı büstü, sağa dönük.

A/ Büyük A.

DOC I, 82, 36.1-2.

16* Æ 0,32gr 08,1mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 559,55 X: 4,80 Y: 0,70 Sr 3115 Kazı Env. No: Ary 2017-3133

17 Æ 0,66gr 08,8mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 559,32 X: 5,04 Y: 2,10 Sr 3160 Kazı Env. No: Ary 2017-3164

18* Æ 0,65gr 07,7mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 560,41 X: 3,50 Y: 4,10 Kazı Env. No: Ary 2016-3037

19 Æ 0,56gr 09,4mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 560,15 X: 2,00 Y: 5,20 Sr 3079 Kazı Env. No: Ary 2017-3086

Follis/40 Nummi, 538-9

Ö/ DNIVSTINI ANVSPPAVC. Iustinianus'un taçlı, zırhlı ve paludamentumlu büstü, cepheden; sağ elinde haç tutmakta.

A/ M, üstte haç, solda ANNO, sağda yıl X/II, altta *off.* A, kesimde CON.

DOC I, 83, 37a 1-9.

20* Æ 12,45gr 32,6mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 559,40 X: 4,10 Y: 2,75 Sr 3160 Kazı Env. No: Ary 2017-3163

21 Æ 16,29gr 32,0mm 7 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 559,53 X: 1,29 Y: 4,90 Sr 3151 Kazı Env. No: Ary 2017-3157

II. Iustinus (565-578)

Constantinopolis Darphanesi

Follis/40 Nummi, 566-7

Ö/ Solda Iustinus ve sağda Sophia tahtta oturmakta, her ikisi de nimbuslu; Iustinus sağ elinde globus üzerinde haç ve Sophia sol elinde çapraz scepter tutmakta.

A/ M, üstte haç, solda ANNO, sağda yıl II, altta *off.* Γ, kesimde CON.

DOC I, 205, 23c.

22* Æ 14,23gr 30,5mm 6 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 559,53 X: 1,20 Y: 4,90 Sr 3151 Kazı Env. No: Ary 2017-3152

Darphanesi Okunmuyor

Yarım Follis/20 Nummi, 569-570

Ö/ Solda Iustinus ve sağda Sophia tahtta oturmakta; her ikisi de nimbuslu; Iustinus sağ elinde globus üzerinde haç, Sophia sol elinde çapraz scepter tutmakta.

A/ K, üstte haç, solda ANNO, sağda yıl Ч; altta *off.* okunmuyor.

DOC I, II. Iustinus.

23* Æ 4,83gr 22,8mm 12 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 559,53 X: 1,20 Y: 4,90 Sr 3151 Kazı Env. No: Ary 2017-3153

Maurice Tiberius (582-602)

Constantinopolis Darphanesi

Yarım Follis/20 Nummi, 583-584

Ö/ [ ]ϺAVR TIbER PP A. Maurice Tiberius'un zırhlı ve haçlı taçlı giyimli büstü cepheden; sağ elinde globus üzerinde haç tutmakta.

A/ K, üstte haç, solda ANNO, sağda II, altta *off.* A.

DOC I, 311, 47a.

24* Æ 5,87gr 23,3mm 12 Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,28 X: 5,20 Y: 5,00 Sr 3168 Kazı Env. No: Ary 2017-3271

25* Æ 8,80gr 26,0mm 12 Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,97 Kazı Env. No: Ary 2018-3273

Phocas (602-610)

Constantinopolis Darphanesi

Follis/40 Nummi, 604-605

Ö/ [ƏϺFOCA] PeRPAVC. Phocas'ın sakallı, haçlı taç giyimli ve konsül giysili büstü, cepheden; sağ elinde mappa ve sol elinde haç tutmakta.

A/ Merkezde XXXX, üstte ANNO, solda yıl II, kesimde CONΔ.

DOC II/1, 163, 26c.

26* Æ 12,46gr 29,6mm 6 Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,67 X: 4,40 Y: 2,05 Sr 3115 Kazı Env. No: Ary 2017-3119

Yarım Follis/20 Nummi, 603-610

Ö/ [ƏMFOCA] PeRPAVC. Phocas'ın sakallı, haçlı taç giyimli ve konsül giysili büstü, cepheden; sağ elinde mappa ve sol elinde haç tutmakta.

A/ Merkezde XX; kesimde CONꟾ.

DOC II/1, 168, 37c.

27* Æ 6,07gr 23,8mm 9 Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,49 X: 3,58 Y: 2,50 Sr 3141 Kazı Env. No: Ary 2017-3144

V. Constantinus Copronymus (741-775)

751-775 Yılları Arasında IV. Leo ile ortak imparator

Constantinopolis Darphanesi

Follis, 751-769?

Ö/ İki büst cepheden; solda V. Constantinus, kısa sakallı ve sağda IV. Leo, sakalsız; her ikisi de khlamys ve haçlı taç giyimli; başları arasında haç.

A/ IV. Leo'nun kısa sakallı, loros ve haçlı taç giyimli büstü cepheden; sağ elinde potent haçı tutmakta; sağda haç; altta yatay çizgi ve çizginin altında merkezde büyük M, sağda N ve solda X, altta Ⱥ.

DOC III/1, 306, No. 11.1-5.

28* Æ 2,85gr 18,6mm 6 Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 560,16 X: 5,20 Y: 0,70 Sr 3069 Kazı Env. No: Ary 2017-3077

İmparatoru Okunmayanlar

Pentanummium, 5. yy - 7. yy

Ö/ İmparatorun inci diademli ve drapeli büstü, sağa dönük.

A/ e.

29 Æ 0,50gr 08,7mm - Buluntu Yeri: BHT-2 Kot: 560.61 X: 3.20 Y: 2.10 Sr 3026 Kazı Env. No: Ary 2016-3030

30 Æ 0,57gr 09,8mm 6 Buluntu Yeri: BHM-2 Kot: 560,28 X: 2,15 Y: 5,10 Sr 3058 Kazı Env. No: Ary 2017-3065

Okunmayanlar

Ö/ Okunmuyor.

A/ Okunmuyor.

31 Æ 5,18gr 16,6mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,49 X: 4,81 Y: 5,20 Sr 3145 Kazı Env. No: Ary 2017-3146

32 Æ 1,93gr 11,4mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 560,15 X: 1,70 Y: 4,30 Sr 3079 Kazı Env. No: Ary 2017-3082

33 Æ 1,27gr 16,4mm - Buluntu Yeri: BHM 4 Kot: 560,50 X: 1,10 Y: 0,75 Sr 26 Kazı Env. No: Ary 2018-30

34 Æ 1,24gr 12,2mm - Buluntu Yeri: BHM 4 Kot: 560,89 X: 1,06 Y: 2,40 Sr 14 Kazı Env. No: Ary 2018-15

35 Æ 1,17gr 12,6mm - Buluntu Yeri: BHM 4 Kot: 560,63 X: 8,48 Y: 2,26 Sr 21 Kazı Env. No: Ary 2018-25

36 Æ 0,99gr 10,6mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 560,31 X: 2,50 Y: 4,90 Sr 3058 Kazı Env. No: Ary 2017-3062

37 Æ 0,94gr 12,1mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,53 X: 1,20 Y: 4,90 Sr 3151 Kazı Env. No: Ary 2017-3154

38 Æ 0,81gr 10,1mm - Buluntu Yeri: BHM 1 Kot: 560,70 X: 2,20 Y: 2,30 Sr 3514 Kazı Env. No: Ary 2017-3515

39 Æ 0,60gr 10,0mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,55 X: 4,80 Y: 0,70 Sr 3115 Kazı Env. No: Ary 2017-3134

40 Æ 0,57gr 11,0mm - Buluntu Yeri: DOC 8 Kot: 561,12 X: 3,14 Y: 2,31 Sr 381 Kazı Env. No: Ary 2018-15

41 Æ 0,57gr 08,9mm - Buluntu Yeri: BHF Kot: 560,37 X: 1,09 Y: 3,14 Sr 2533 Kazı Env. No: Ary 2017-2536

42 Æ 0,56gr 10,4mm - Buluntu Yeri: BHM 6 Kot: 559,64 X: 4,11 Y: 6,08 Sr 036Kazı Env. No: Ary 2019-39 (Kırık)

43 Æ 0,54gr 09,5mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,55 X: 4,80 Y: 0,70 Sr 3115 Kazı Env. No: Ary 2017-3131

44 Æ 0,50gr 11,4mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,55 X: 4,80 Y: 0,70 Sr 3115 Kazı Env. No: Ary 2017-3126

45 Æ 0,48gr 09,2mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,32 X: 5,04 Y: 2,10 Sr 3160 Kazı Env. No: Ary 2017-3165

46 Æ 0,47gr 10,3mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,55 X: 4,80 Y: 0,70 Sr 3115 Kazı Env. No: Ary 2017-3130

47 Æ 0,46gr 08,2mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,28 X: 5,20 Y: 5,00 Sr 3168 Kazı Env. No: Ary 2017-3272

48 Æ 0,44gr 09,6mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 560,39 X: 4.30 Y: 4,36 Kazı Env. No: Ary 2016-3038

49 Æ 0,42gr 08,2mm - Buluntu Yeri: BHM 5 Kot: 559,59 X: 4,72 Y: 0,35 Sr 155 Kazı Env. No: Ary 2018-156

50 Æ 0,40gr 09,5mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,55 X: 4,80 Y: 0,70 Sr 3115 Kazı Env. No: Ary 2017-3122

51 Æ 0,38gr 10,2mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,32 X: 1,04 Y: 4,90 Sr 3160 Kazı Env. No: Ary 2017-3166

52 Æ 0,33gr 10,2mm - Buluntu Yeri: BHF Kot: 560,28 X: 2,83 Y: 1,19 Sr 2533 Kazı Env. No: Ary 2017-2534

53 Æ 0,31gr 09,1mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,53 X: 1,20 Y: 4,90 Sr 3151 Kazı Env. No: Ary 2017-3159

54 Æ 0,21gr 07,5mm - Buluntu Yeri: BHF Kot: 560,17 X: 1,90 Y: 2,50 Sr 2530 Kazı Env. No: Ary 2017-2531

55 Æ 0,17gr 08,6mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 560,31 X: 2,50 Y: 4,90 Sr 3058 Kazı Env. No: Ary 2017-3064

56 Æ 0,13gr 08,1mm - Buluntu Yeri: BHM 6 Kot: 559,59 X: 2,78 Y: 7,10 Sr 036 Kazı Env. No: Ary 2019-41

Ö/ Okunmuyor; ortası delik.

A/ Okunmuyor; ortası delik.

57* Æ 0,45gr 15,1mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,80 X: 3,98 Y: 2,75 Sr 3105 Kazı Env. No: Ary 2017-3108

58 Æ 0,37gr 09,0mm - Buluntu Yeri: BHM 2 Kot: 559,55 X: 4,80 Y: 0,70 Sr 3115 Kazı Env. No: Ary 2017-3121

KAYNAKÇA

Armağan, A. L. (1998). "XVI. Yüzyılda Teke Sancağı'ndaki Konar-Göçerlerin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma". Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt XIX, Sayı 30: 1-35.

Armağan, A. L. (2008). "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağında Konar-Göçerler: Sosyo-Ekonomik ve Demografik Durumları". H. Beşirli, İ. Erdal (Ed.). Osmanlıdan Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler, 71- 135.

Bayburtluoğlu, C. (2003). *Yüksek Kayalığın Yanındaki Yer*. Homer Yayınları, İstanbul.

Bulgurlu, V. (2007). "Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısında Bulunan Sikkeler Hakkında Notlar". K. Dörtlük, B. Varkıvanç, T. Kahya, J. D. Courtils, M. Doğan Alparslan, R. Boyraz (Ed.). III. Uluslararası Likya Sempozyumu Bildirileri (vol. I), 7-10 Kasım 2005, Antalya, 121-128.

Bulut, S. ve Şengül, M. (2014). "2009-2012 Yılları Andriake Kazı Sikkeleri ve Yerleşim Tarihine Katkıları". K. Dörtlük, O. Tekin, R. Boyraz-Seyhan (Ed.). Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Nümismatik Kongresi Bildiriler Kitabı, 25-28 Şubat 2013, İstanbul, 79-110.

Çelgin, A. V. ve Çelgin, G. (2000). "Doğu ve Kuzeydoğu Lykia Araştırmaları", Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999). O. Belli (Ed.). İstanbul Üniversitesi, Ankara, 434-441.

Demirel-Gökalp, Z. (2016). "Olympos Kazısı 2009-2012 Yılları Bizans Sikke Buluntuları". Phaselis II: 323-337.

Demirkent, I., (2001). *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı* (1118-1176), Türk Tarih Kurumu, Ankara.

DOC I: Bellinger A. R. (1966). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection*. A. R. Bellinger, P. Grierson (Eds.). Anastasius I to Maurice 491–602, Vol. I. Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington.

DOC II/1: Grierson, P. (1968). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection*. A. R. Bellinger, P. Grierson (Eds.). Phocas and Heraclius (602–641), Vol. 2, Part I. Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington.

DOC III/1: Grierson, P. (1973). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection*. A. R. Bellinger, P. Grierson (Eds.). Leo III to Michael III (717–867), Vol. 2, Part II. Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies. Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Washington.

Duggan, T. M. P. (2004). "A Short Account of Recorded Calamities (Earthquakes And Plagues) in Antalya Province and Adjacent and Related Areas over the Past 2,300 Years an Incomplete List, Comments and Observations". Adalya VII: 123-164.

Fellows, C. (1841). *An Account of Discoveries in Lycia*. John Murray, Albemarle Street, London.

Flemming, B. (1964). *Landschaftsgeschichte von Pamphylien, Pisidien und Lykien im Spätmittelalter, Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes* 35.1. F. Steiner, Wiesbaden.

Foss, C. (1994). "The Lycian Coast in the Byzantine Age". Dumbarton Oaks Papers 48, 1-52.

Foss, C. (1996). "Fortresses and Villages at Lykia in Byzantine Asia Minor". Variorum Collected Studies Series. Taylor & Francis Ltd., Aldershot, England, Inited Kingdom.

Gorecki, J., (1999). "Sikke Basımı ve Sikke Buluntuları". J. Borchhardt, (Ed.), G. Yümer (Çev.). Zemuri Taşları: Limyra. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 123-136.

Gregory, T. E., (1983). "The Byzantine Coins From Karadağ". J. Morganstern (Ed.). The Byzantine Church at Dereağzı and its Decoration. İstanbuler Mitteilungen, Beiheft 29. Verlag Ernst Wasmuth, Tübingen, 193-197.

Gregory, T. E. (1993). "The Ancient and Byzantine Coins". J. Morgenstein, (Ed.). The Fort at Dereağzı, and Other Material Remains in its Vicinity: From Antiquity to the Middle Ages, Istanbuler Forschungen - Bad 40. Verlag Ernst Wasmuth, Tübingen, 149-152.

Harrison, R. M. (1977). "Lycia in Late Antiquity". Yayla, 1: 10-15.

Harrison, R. M., Lawson, G. R. J. (1979). "An Early Byzantine Town at Arif in Lycia". Yayla, 2: 13-18.

Harrison, R. M., (2001). "Arykanda- Arif". W. Young (Ed.). Mountain and Plain, from the Lycian Coast to the Phrigian Plateau in late Roman and Early Byzantine Period. Ann Arbor, 38- 47.

Hellenkemper, H. G., Hild, F. (2004). Lykien und Pamphylien, Tabula Imperii Byzantini 8. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.

Hild, F. (2004). “Lykien in den Notitiae Episcopatuum”. Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik, 54: 1-18.

İplikçioğlu, B. (2002). “Doğu ve Kuzeydoğu Lykia-Güneybatı Pisidia Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmaları Projesi 2000 Yılı Çalışmaları”. 19. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 127-132.

Knoblauch, von P. ve Witschel, C. (1993). “Arykanda in Lykien Eine Topographische Aufnahme”. Archäologischer Anzeiger, 229-262.

Küçükaşcı, M. S. (2006). “VII.-XII. Yüzyıllarda Likya’ya Arap İlgisi”. K. Dörtlük, B. Varkıvanç, T. Kahya, J. D. Courtils, M. Doğan Alparslan, R. Boyraz (Ed.). III. Uluslararası Likya Sempozyumu Bildirileri (cilt I), 7-10 Kasım 2005, Antalya, 375-383.

Lenger, D. S. (2018). “Antikçağ’da Sikkenin Amulet ve Talisman Olarak Kullanımı”. MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 16, Sayı 3: 317-326.

Lenger, D. S. (2019). “Patara Kazılarında Bulunan Sikkeler”. H. İşkan (Ed.). Patara. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 394-405.

LRBC I/II: Carson R. A. G., Hill, P.V., Kent, J. P. C. (1978). Late Roman Bronze Coinage, Part I - II. Spink & Son Ltd., London.

Malalas, (1986). *The Chronicle of John Malalas*. Jeffreys, E M., Jeffreys, M. J., Scott, R. (Çev.). Australian Association for Byzantine Studies, Melbourne.

Özüdoğru, Ş. (2002). Patara Sikke Basımları ve Patara Kazıları’ndan (1989-2001) Ele Geçen Sikkeler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

RIC IX: Carson, R. A. G. (1951). The Roman Imperial Coinage, vol. IX, Valentinian I – Theodosius I. Spink and Son Ltd., London.

RIC X: Kent, J. P. C. (1994). Roman Imperial Coinage, vol. X, The Divided Empire and the Fall of the Western Parts, AD 395–491. Spink and Son Ltd., London.

Roueché, C. (2008). “Asia Minor and Cyprus”. A. Cameron, B. Ward-Perkins, M. Whitby (Eds.). The Cambridge Ancient History, vol. XIV, Late Antiquity: Empire and Successors, A.D. 425-600. Cambrige University Press, New York, 570-587.

Sancaktar, H. (2016). “Arykanda VI. Hamam Tahliye Kanalında Ele Geçen Sikkeler”. Z. Çizmeli-Öğün (Ed.). Anadolu/Anatolia, Ek Dizi 1.3, Kaunos/Kbid Toplantıları 3 Anadolu Nümizmatik Araştırmaları Çalıştayı, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi, Ankara, 13-38.

Sancaktar, H. (2018). “Analysis of the Coins Found at the Excavations of the 6th Bath Complex in Arycanda”. O. Tekin, (Ed.). Second International Congress on the History of Money and Numismatics in the Mediterranean World, 5-8 January 2017, Antalya, 361-370.

Sevcenko, I ve Sevcenko, N. P. (1984). *The Life of St. Nicholas of Sion*. Hellenic College Press, Massachusetts.

Tek, A. T. (2002), Arykanda Kazılarında Bulunan Antik Sikkeler Üzerinde Yeni İncelemeler: 1971-2000 Sezonları. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, Ankara.

Tekinalp, V. M. (2001). “Andriake Kiliseleri ve Tarihlendirme Sorunları”. *V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu*, 19-20 Nisan 2001, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Ankara, 491-516.

Tekinalp, V. M. (2006). “Arykanda Kenti Bizans Dönemi Mimari Plastik ve Liturjik Taş Eserleri”. K. Dörtlük, B. Varkıvanç, T. Kahya, J. D. Courtils, M. Doğan Alparslan, R. Boyraz (Ed.). III. Uluslararası Likya Sempozyumu Bildirileri, Cilt II, 07-10 Kasım 2005, Antalya, 789-799.

Tekinalp, V. M., Sancaktar, H., Seviç, F. (2018). “Arykanda Antik Kenti 2017 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”. Anmed, 16: 15-22.

Tekinalp, V. M., Sancaktar, H., Yıldırım, Ş., Seviç, F. (2019). “Arykanda 2018 Yılı Çalışmaları”. 41. Kazı Sonuçları Toplantısı, Cilt 3: 87-107.

